

Дејан Ајдачић

ТЕМАТОЛОГИЈА ФАНТАСТИКЕ У СЛОВЕНСКИМ КЊИЖЕВНОСТИМА

У раду се разматрају могућности тематске организације истраживања о фантастици у словенском фолклору и предлаже њен класификациони модел.

Кључне речи: фантастика, теме, мотиви словенске књижевности

Фантастика је од древних времена за теоретичаре и тумаче књижевности била изазовна, али и неухватљива појава. У одређењу основних црта фантастике долазило је до спорова, јер су исте теме једни сматрали фантастиком, а други су их искључивали из фантастике. Циљ овог прилога јесте да се испита могућност уређивања фантастичких тема у општем каталогу фантастике у словенској наративној уметности — фолклору, књижевности, сценским делима и филму. То испитивање представља свакако пресмело и унапред несавршено истраживање граница представа о обичном и чудесном. Овде ће бити предложена једна могућа модел класификације фантастике, са идејом да се начела груписања тема и одређивања граница фантастике морају даље испитивати. Уколико би предложене идеје биле проверене, дорађене и допуњене, ваљало би, потом, покушати да се формира тим познавалаца различитих националних традиција и њихових различитих периода и жанрова, који би могли да саставе *Каталог словенске фантастике*. Како је реч о вишегодишњем и организационо сложеном послу групе стручњака, било би неопходно обезбедити трајну подршку и стабилну организациону структуру пројекта.

Не постоје општесловенски каталози фантастичке књижевности, већ само поједини жанровски каталози, најчешће у оквирима националне књижевности — као на пример енциклопедије и каталози научне фантастике или каталози усмене традиције са одељцима посвећеним фолклорној фантастици. У каталогу књижевних тема светске књижевности Елизабете Френцел, немачке историчарке књижевности, фантастичке теме су сабране око појединих већих тема (нпр. уговор са ђаволом, двојник), а словенске књижевности су несистематично заступљене.

У изради каталога фантастике Словена важно би било да корпус текстова буде формиран по унапред одређеним и јасним начелима,

која би била заснована на прегледним и недвосмисленим категоријама, које би лако користили и састављачи и корисници каталога. Такво разграничавање, наравно, веома је тешко извести због неухватљивости књижевне грађе и претапања самих фантастичких тема, као и корелата и обрада на граници фантастичке и нефантастичке обраде.

Границе фантастике јесу књижевно теоријски проблем, који у састављању каталога директно предодређује границе у одређивању корпуса фантастичких текстова. Одређивање корпуса представља полазну тачку, па је и питање разделнице између тога шта јесте или шта није фантастика далекосежно. Различито схватање фантастике произлази из ужег или ширег поимања разлике фантастичких и нефантастичких тема и њихових особености. Тако, Цветан Тодоров искључује алегоријске текстове из фантастике као области чудесног. Такав став произлази из теоријских доследних поставки Тодорова, али превиђа низ дела у којима се преплићу фантастика и алегорија. На пример, богови или демонски ликови често се јављају у књижевним делима у обе функције, па је њихово разграничавање могуће тек у једној веома детаљној анализи текста. Неки су тумачи књижевности и бајке супротставили фантастици (Роже Кајоа и Цветан Тодоров) због одсуства колебања између стварног и чудесног, те бајкама признају само својства чудесног као наративне грађе. Сматрам да бајке и дела бајковите књижевности треба укључити у каталог фантастике. Они се такође крећу у чудесном свету и имају чудесне противнике, помоћнике и моћи.

Други тип оспоравања фантастичког произилази из историјског проширивања сазнања о свету. То проширење знања одражава се и на схватање уметности и погледа на свет који се у њу уграђује. Тако, неке представе које су у своје време сматране научном фантастиком, данас је прихватају као научна и здраворазумска реалност. Неће само лет Јана Бибијана на месец из приповедања бугарског писца Елина Пелина остати фантастика, већ ће то бити и дела Жила Верна, иако је човек космичким летелицама већ посетио Месец. У делима футуристичког, антиутопијског или утопијског карактера, у начелу има фантастичких елемената, чак и у оним случајевима када су представљени догађаји сасвим блиски. Приповедања о алтернативној историји свакако спадају у фантастику.

Колебање између фантастичког и нефантастичког представља једну од честих појава у наративним делима са фантастиком. Њихово смењивање дешава се и када аутор фантастику рационално објашњава или када се испрва нефантастични свет фантастизује. Чини ми се, да би приликом прављења каталога не само случајеве колебања између фантастичког и нефантастичког, већ и оне у којима се аутор недвосмислено одређује, требало сматрати фантастиком, било да је она разрешена или неразрешена. Имајући и виду различите фантастичке

или нефантастичке могућности разрешења фантастичких тема, у каталогу би било потребно разликовање исхода и указивање на сижејни развој и финале одређених текстова.

У разматрању могућности састављања јединственог каталога фантастике код Словена, поред проблема начелне, теоријске природе, постоје и недоумице које произлазе из историје књижевности и историје других наративних уметности. Огромна разноврсност наративне грађе садржана је у текстовима различите дужине и жанровских одлика. Из њих произилазе различити начини сижејног повезивања, уверавања читаоца/гледаоца, мотивације поступака и функције ликована и друго. Свет паганских веровања различит је од мотивације чудесних догађаја у једнобожачкој религији, у којој Бог или његови заступници награђују или кажњавају, или од енергетског приступа, у коме су повлашћени владари силама које нас окружују. У каталогу који би био јединствен ваљало би повезати фолклорну демонолошку баладу, бајку, фантастичну психолошку причу, научну фантастику. Сличне чудесне појаве могу се објаснити различитим погледима на свет, и комбинацијама погледа на свет — паганско — многобожачки, религиозни, магнетички, мистички, парапсихолошки, енергетски, ванземаљски, окултно-херметички. Идеолошки оквир којим аутор уноси додатну информацију о свету који представља, предодређује и могућа објашњења или изостанак таквих објашњења у једном фантастички обојеном тексту. Како није могуће механички спојити и у јединствени каталог увести те разнолике текстове, ваља тражити ону меру заједничких тематско-мотивских елемената, уважавајући постојеће посебности и разлике унутар фантастике. Могуће је при том уочити и повезати оно што је сродно и антрополошки константно.

Фолклорни текстови словенских народа укључени су у националне и вишенационалне каталоге мотива, углавном према индексу Анти Арнеа и Стита Томпсона, а општесловенски индекс мотива не постоји. Проблем Арне-Томпсоновог каталога који није доследно усмерен на фантастику (већ је грађа уређена тако да не раздваја фантастику и нефантастику) пренет је и на словенску грађу. Чињеница је да се и примарно нефантастички мотиви могу фантастизовати, што је посебно карактеристично за писану књижевност. Са становишта покушаја да се превлада јаз између различитих видова књижевности, истиче се потреба да се тачно одреде она места у индексу који би дозволио да се искористе његови елементи. Он не може да опслужи савремена објашњења заумних појава и тумачења која произлазе из погледа на свет новијег доба. Због специфичности фолклорних мотива и тема, одређене народном културом и њом ограничене, каталоги фолклора не могу бити основ за целовити индекс фантастике, али се његови делови могу користити у саздавању тог потпуног индекса.

У општем каталогу фантастике Словена требало би успоставити и везу усмених и писаних текстова, што би олакшало успостављање везе између фолклора, прерада и обрада фолклора.

Проблем сваког тематско мотивског класификовања условљен је одлуком колико ће детаљна бити разрада мањих целина и како ће оне бити међусобно повезане. Уколико је подела детаљнија и разгранатија, целине конкретног текста су раздвојеније и расцепканије. Разгранате поделе, не могу да прате сижејно наративну структуру и искушења сижејног сажимања, јер наративну структуру разбијају на микромотиве и кидају међусобне везе између мотивско-тематских целина. У том случају, само низањем мотива може се успоставити представа о сижејном ланцу мотивско тематских јединица. У фрајбуршкој класификацији приповедног фолклора, заснованој на фиксирању сижеа, тј. комбиновању мотивско-тематских целина, чува се целина појединачних веза и то је њена предност. Проблем у оваквом поимању представља различит опсег тематских јединица, које се не могу уситњавати без губитка одређених својстава.

Фантастичко приказивање света супротставља се нефантастичком, чудесно и необјашњиво стоји насупрот обичном и схватљивом. При аналитичком разлагању и синтетичком слагању фантастичког и нефантастичког у „тексту”, битно је на који начин наративне уметности проширују границе светова, уводе и оспоравају сазнања о свету. Уметност се слободније односи према фантастици, но остале духовне активности, које су строже везане за одређени поглед на свет. Та чињеница, отежава стварање једног утврђеног система какав би требало да буде један тематски каталог. Чиниоци наративног текста, и следствено томе и његове могуће каталожке класификације, могу бити актери, радње, времепростор и наративне позиције.

Повезивање различитих фантастичких дела према актерима ослања се на типизована бића (вампири, Сатана, лутајући Холанђанин, двојник, анђео, Бог, ванземаљац, дух, чудесни помоћник) или на фантастички индивидуализована бића. Ликови су битни у оним изузетним случајевима када не постоји могућност замене ликова. Вампир или Дракула у највећем броју случајева су везани за убијање сишањем крви и ретко се као јунаци ових демонских сижеа јављају друга бића. Везивање за појединачне ликове свакако осветљава тематско-мотивску валентност једног лика, али са становишта тематологије доноси и проблем расипања тематско сижејних веза када се у оквиру исте или сродне теме као главни актери појављују различита бића. У истој теми-сижеу, на пример, заљубљеног надљудског бића, могу се јавити нпр. заљубљени ђаво, вила, магнетизер, ванземаљац. У структури заједничког фантастичког сижеа који се развија као синтагматички низ, ликови представљају парадигматичне и заменљиве елементе. Уређивање фантастичких тема по актерима није добро решење, будући да је функционално-тематски дијапазон различитих

бића различит, па се ослањањем на својства актера не може добити иоле доследна и прегледна подела.

Акције, дејства и појаве пружају више могућности за тематско-мотивско уређење фантастике. Именована или неименована виша сила или биће може да дарује — одузима моћ: *креићања* (летење вештица — змајева — вила — марсоваца, летење на оностраним бићима или уз њихову помоћ, рођење, преношење, преношење у сну, телепортација, кратице у простору); *владања обликом* (невидљив, двојник, многостручавање, опсена, преображавање); *поседовања снаге*; *моћи разумевања* (нпр. језика животиња, језика биљака, језика других народа или раса, јасновидство, пророчки снови); *моћ давања или одузимања животиња* (чудесно исцељење, оживљавање или убијање, владање циклусом природе); *владања временом* (временплов).

Примери који могу припадати различитим жанровима и историјским периодима деле неке заједничке црте, будући да је њихова функција слична. Чудо исцељења може изазвати милостива вила, али и чудесна икона, анђео или Бог, ванземаљско биће које је човеку предало тајну оздрављења, или чак предмет чудотворних моћи. Веома битну одредницу конкретизацији одређене фантастичке теме даје поглед на свет и закони који у представљеном свету владају. Битне одреднице тог погледа на свет чине веровања и закони, они чине митолошко-религијски оквир, одређен културно историјским елементима. Митолошко-религијски оквир конкретне реализације једне теме даје додатне и препознатљиве елементе у разумевању и прихватању текста. Пагански, религијски (хришћански, хинду, исламски), енергетски, парапсихолошки, езотеријски, кибер, СФ-оквир свакој од тема додаје своје специфичне елементе.

У фантастици су више или мање наглашени динамички или статички елементи сижеа, изгледа и својства јунака. Наглашена својства актера и хронотопа уклапају се, градећи јединствен или привидно јединствен свет. Својства времепростора имају своје одговарајуће кореспондентне теме. Рај и пакао као светови обухватају више елемената: својства простора, бића и сила које њима владају, радњи које се у њима дешавају и преживљавања њихових становника. Рај јесте онострани чудесни простор у коме влада обиље, у коме царују мир и испуњеност. Утопија као свет обиља и хармоније такође представља фантастичку тему. Пакао и антиутопије представљају светове ускраћености и немогућности људског остваривања.

Љубав је тема која припада и фантастичкој и нефантастичкој наративи. Фантастичко приповедање о љубави најчешће подразумева различите моћи вољеног и бића које воли. То другачије, више, биће може бити божанско или демонско (нпр. заљубљени ђаво), анђео, бог, ванземаљац, магнетизер и др. Оно воли без узвратних осећања, воли и дарује моћи нижем бићу, заводи да би заведеног потом уништило. Више биће може и да изазива или помаже љубав, а да само

не воли. Оно је у неким делима противник љубави. Разлике у врсти љубави или намерама повезаним са љубављу подразумевају емоционални однос који је у неравнотежи, неузвраћен однос и прекомерност у испољавањима осећања. Тако се демонизам најчешће показује у укључивању разорних представа о страсти, љубави и еротици. Фантастичка љубав може бити садржана у контроли осећања, чудесној контроли љубави других — изазивању или гушењу љубави. Фантастичка физиологија отвара могућност и теме фантастичке еротике. Наведени подтипови показују различита сужејно тематска варирања теме љубави.

Борба (надметање, сукоб). У фантастици главно извориште чудесног представља разлика чудесних и обичних способности противника. Противник који не поседује чудесне личне моћи или чудесно оружје, прилику за победу тражи у удруживању са савезницима (помоћницима), лукавству, чудесним предметима, препадом или изненађењу, познавању слабих тачака противника, магији. У зависности од идеолошки обојене осуде или подршке јунацима у фантастички приказаној борби, потврђује се у јунацима олично начело светла и таме, божанске или ђаволске силе, припадности оностраном или овом свету. Те одлике могу бити и најчешће јесу прожете вредносним судовима, па је борба бића различитих моћи представљена као сукоб туђег зла и сопственог добра. Фантастичку борбу читаоци или гледаоци доживљавају са свешћу о неправедности јунака. Реципијенти рачунају на могућност уравнотежења неправедности, али коначни исход борбе зависи од ауторове воље и начина на који он расплиће сиже. Борба у фантастички приказаном свету може бити део низа борби у савладавању низа препрека које јунак треба да савлада, суочавајући се, сваки пут, са све тежим и опаснијим противницима.

Уговор са демонском силом (ђаволом) представља једну од честих хришћански обојених тема. Преузимајући из византијске традиције приче о Еладију, војнику, Агапију Карулу, те модел продаје душе за рад љубави или богатства, и у словенским књижевностима се јавља више самосталних развоја теме о продаји души, са потписом крвљу или без таквог потписа, за благо, љубав, нерањивост, продужење живота и др. Најчешће јунак потписује уговор о продаји сопствене душе, али у неким текстовима се продаје и душа неког другог — у Олиновој причи *Кумова ђоштеља* мајка обећава на тешком порођају душу свог сина, Громобој Жуковског продаје душе својих кћери, Матавуљев јунак Ошкопац продужује живот свом псу, а хоће да укључи и свог пријатеља. У Гогољевој причи *Бадње вече* ђаво тражи од Вакуле на чијим се леђима налази да потпише уговор, а када Вакула одврати „Чуо сам да се код вас уговор потписује крвљу”, дохвати ђавола и потчини га својој моћи. Поред обрада средњовековних и народно хришћанских легенди (нпр. *Повести о Сави Грудцину* у верзији руског

писца Ремизова) мотив склапања уговора са вишом силом у психолошки оријентисаној и научној фантастици има нове обраде.

Чудесни предмет у фантастици дају јунацима који их поседују различите и разноврсне моћи. Њихов сопственик проширује своју моћ и може да надвлада своје противнике. Он пази како би предмет остао у његовом поседу, док се његови противници труде да га пронађу и да му чудесни предмет украду. Постоје и чудесни предмети који стварају препреке приликом бегства од непријатеља. Природа и функционисање чудесних предмета зависе од законитости жанра, погледа на свет и развоја сижеа. Чудесни предмет може бити дарован, наслеђен. Чин уступања јесте знак поверења и блискости. У хришћанским текстовима, статус чудесних предмета имају светиње — мошти, чудотворне иконе и др. Када их поседује једна заједница, она има заштитно и добробитно дејство.

Чудесни предмет се може гутати, узимати, призивати, облачити, то може бити прстен, мач, длака, перо, драги камен, неки предмет који се одева, попут кошуље, чизама и др. У причи Милете Продановића *Ненаметљиви помоћник. Кайишал-реалистичка прича* уз подсмех потрошачком друштву и рекламама о свемоћним апаратима развија се и један фантастички сиже.

Преображаји, способност претварања у различите облике, представља једну од карактеристичних чудесних способности бића у фантастичкој књижевности. Нека бића се преображавају само у два облика, као оборотењ или вукодлак, који се претвара из човека у вука и обратно. Друга бића поседују моћ да се претварају у различите облике. Са повећавањем броја објеката у који се неко биће претвара шире се и наративне могућности развоја приче.

Бића која се претварају то чине да би се сакрила, заварала у борби друга бића, преваром добила благо, љубав, или открила неку тајну. Претварајући друга бића у њима несвојствен облик, надмоћно биће може да утамничи, унакази или улепша, казни (на пример претварањем у неку животињу), потчини ниже биће. Уношењем моралне оцене, преображај се указује као казна или награда. Поред промене облика постоји и само мењање величине — умањивање или увећавање себе или неког другог.

Преображај не мора бити увек изазван моћима бића које се преображава, већ онај ко се мења може бити објект преображаја независно од властите воље. Тако, на пример, у причи Пољака Стефана Грабињског, магично дејство да изазива промену расположења има вагон смеха. У причи *Република Јужног Крста* распад државе-града под Антарктичком куполом изазива „*mania contradicens*”, а у причи двојице српских аутора *Болест* *промене* необична епидемија која се појављује у Београду (*Изабрана дела*, Ивана Срдановића и Дејана Ајдачића).

Умногостручавање (двојник). Насупрот јединствености и непонљивости људског бића у свету, у фантастичком свету могуће је умногостручавање појединих бића. Приповедања о двојницима су најчешће развијена тема овог типа. Приказивање удвојености појединца проблематизује проблем идентитета, границе индивидуалног бивствовања, онтолошку сигурност (удвојеног) умногострученог човека. Тема двојника у фантастичким текстовима словенских и несловенских писаца често развија психолошке и психопатолошке аспекте удвајања личности. Тако се јављају прикази рубних стања у којима јунак среће или верује да среће свог двојника. Овом типу може припадати и мотив огледала или сенке. Двојник изазива страх јер представља претњу постојању појединца. Он може да преузме његово место или у лудило отера човека. Разноврсна преплитања паралелних или сучељених представа у свету јављају се у делима различите поетичке оријентације (нпр. М. Павића *Хазарски речник*, В. Брјусова *У огледалу* и др.).

Машине-људи. Граница између живог и неживог, природног и техничког света представља једну од основних опозиција човековог искуства. Стога су могућности преласка из живог облика у неживи, као и обратно, те опонашање или прикривање у форми другог вида постојања, тема која се често развија у фантастици. Идеја о човеку машини јављала се кроз векове, али је свој највећи успон доживела од доба индустријске револуције, када је машина престала да буде само сањарија фантаста о прекорачењу људских моћи и постала супарник људима у обављању послова. Нова улога машина у друштву, која је подразумевала и изазивање социјалних поремећаја истискивањем људи, одразила се и у уметности.

Чешки писац Карел Чапек саздао је представу машине у људском облику. Робот, име које је увео Чапек у свом књижевном делу, ушло је у употребу и данас се широко користи не само у чешком језику већ и у словенским и несловенским језицима и културама. Основано предвиђајући да ће у будућности људски род добити супарнике, да ће људе бити могуће заменити, Чапек је први предвидео и могуће промене у људском друштву и култури. Једна од најразвијенијих тема јесте истискивање људи машинама и роботима или борба људи и робота. Она је веома развијена у научно фантастичној литератури, и завршава и победом машина или људи. У имагинирању будућности посебно су опасне оне машине које своју праву природу прикривају савршеним опонашањем људског изгледа и понашања, али су намењене уништавању људи (нпр. у роману српског приповедача Борисава Пекића *Атлантида*).

Теме које се проблематизују везане су за механизацију живота, страх од машина, губитак слободе и воље, увећање ефикасности и увиђање човекове несавршености и др. Посебан тип фантастичког проблематизовања идентитета представља брисање памћења, уништавање осећања или неутрализација индивидуалних црта.

Времејлов. Опсесија путовањем кроз време и сан о напуштању тока времена и скоковима у будућност или прошлост, најчешће се везује за машину или возило посебних моћи названу времеплов. Прекорачење искуства непоновљивости и неповратности времена везивано је раније за моћи магова и чаробне формуле, док тема времеплова укључује научну заснованост могућности премештања у времену и футуристичку пројекцију успеха науке, од које се очекује да ће открити временску машину. Времеплов се среће у делима са научно фантастичним елементима. Тема времеплова се развија у неколико праваца: уплитање у след догађаја и промена тока историјских збивања, губљење у времену због немогућности повратка, пут знатижељника кроз разна времена, сазнавање о могућој будућности, остварење сна о искорак из тока и превладавање познатог света. Словенски аутори су следили познати роман Џорџа Херберта Велса и теми времеплова дали нове прилоге, од Владимира Одојевског до савремених дела, као што је роман *Москва 2042* Владимира Војновича.

Визије, необјашњиве везе, сусрети, виђења оностраног и далеког, виђење мртвих, духова или онога што се у реалности не јавља, мистичка искуства и путовања, приказана светаца, представе паралелне реалности, као појаве припадају граничним стањима између сна и јаве, будности и бунила. Такве појаве прекорачују обично искуство и изазивају страх.

Сановници су нефикционални жанр који се вековима негује на рубу фолклора и писане културе да би помогли тумачењу снова. Значења снова не морају у књижевним делима да буду разрешена. Књижевност и остале наративне уметности често представљају путовање у онострани светове и виђења током мистичких откривења. Она могу бити објашњена халуциногеним стањима, али могу остати и чудесно необјашњива.

Чудесни наговештаји, знамења, јављају се у сновима и визијама. Они потврђују постојање тајанствених веза између два догађаја, постојање предодређености. Веза између тих догађаја може бити симболичка или стварна, видљива свима или само појединцу. Потврђујући одступања од реалног света, визије могу откривати повлашћени положај појединца и његову предодређеност да изврши неки велики и за заједницу спасоносни задатак, блиску пропаст света или етно-конфесионалне групе, страдање или успех. Знамења са водом, небеским телима, животињама, представљају објаву виших сила и најављују чудесне догађаје. Посебан вид неузрочних веза, немачки филозоф и психолог Карл Густав Јунг назвао је синхронизитетом. Неузрочно повезане појаве могу бити и предмет наративно-уметничких дела у којима се фантастика заснива на вишеструком понављању необјашњивих веза између људи или људи и појава.

Тематологија фантастике представља велико поље и изазов за теоретичаре и историчаре уметности због вишезначности саме фан-

тастикe. Досадашња испитивања и тумачења словенске фантастике показују нестабилност критичког и теоријског промишљања о овом предмету. Потреба за усмеравањем пажње на словенску фантастику произлази и из несразмере између слабог познавања фантастичке књижевности и осталих наративних уметности и обиља фантастике у словенским културама. Тај јаз између великог интересовања аутора и малог интереса тумача може се објаснити у историји употребом друштвених и хуманистичких дисциплина у моделовању друштва према дневним идеолошким потребама. Данас, међутим, постоје много мања ограничења да се ове истраживачке дисциплине баве чудесним световима, па и овај кратак текст прилажем покушају да се на организован начин приступи истраживању фантастике. Свака од наведених тема, као и низ друкчије одређених тема и мотива, могли би да буду предмет посебне књиге или зборника. Са уверењем да је круг упућених познавалаца фантастике довољно велики, ово излагање представља и позив на сарадњу и заснивање једне истраживачке групе.

База података са индексом, пуним текстовима и хипертекстуалним везама представљала би целовит систем која би требало да садржи: основну информацију, цео текст или његов релеватни, фантастични одељак, те библиографске податке о изворном тексту и текстовима који га тумаче. Захваљујући напретку компјутерских програма, могуће је унакрсно упућивање на сродне јединице.

Ако се може на рубу филолошких размишљања упустити у покушај размишљања о организационим аспектима израде једног каталога фантастике словенских књижевности (уметности), ваља имати у виду да је то обиман, стручан и вишегодишњи посао. Такви каталози не могу се израдити брзо, јер подразумевају бројне припремне радње, учешће већег броја стручњака и велика координисана усаглашавања и провере. Било би неопходно саставити тим у коме би учествовали искусни појединци и институције. Постојећа искуства из асоцијација и института у несловенском свету могу бити од помоћи и у замишљању и реализовању групе која би остварила каталог словенске фантастике.

Деян Айдачич

ТЕМАТОЛОГИЈА ФАНТАСТИКИ В СЛАВЈАНСКИХ ЛИТЕРАТУРАХ

Резюме

В настоящей статье рассматриваются возможности тематической организации исследований по фантастике в славянском фольклоре. Автор в статье предлагает модель классификации фантастики в славянском фольклоре. Эту модель автор считает открытой для дальнейших усовершенствований, прежде всего в рамках проекта *Каталог славянской фантастики*, который был бы общеславянским по охвату представленных в нем тем.